

Eduskunnan lakivaliokunta

Keskusrikospoliisin lausunto

Lakivaliokunnan lausuntopyyntö 7.2.2025 / HE 219/2024 vp

Asian tausta

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt Keskusrikospoliisilta asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi rikoslain 6 ja 17 luvun muuttamisesta.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslakia. Rikoksen tekeminen osana rikollisjoukon toimintaa säädettäisiin rangaistuksen koventamisperusteeksi. Lakiin sisällytettäisiin myös rikollisjoukkoa koskeva määritelmä. Alle 15-vuotiaan käyttäminen välikappaleena tahallisen rikoksen tekemisessä säädettäisiin rangaistavaksi erillisenä rikoksena. Rangaistuksen koventamisperusteeksi säädettäisiin myös henkeen, terveyteen tai vapauksen kohdistuvan rikoksen tekeminen erityisen nöyryyttävällä tavalla. Ehdotetut säännökset ankaroittaisivat kyseessä olevien tekojen rangaistuksia.

Asiantuntijalausunto

Keskusrikospoliisi on toimittanut 14.8.2024 kyseistä hallituksen esitystä koskevasta luonnoksesta lausunnon (POL-2024-97163). Luonnokseen nähden hallituksen esityksen perusteluista on Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan laajennettu ja täsmennetty tavalla, joka suurelta osin korjaa luonnoksessa olleita puutteita ja Keskusrikospoliisin esille nostamia näkökohtia.

Rikollisjoukkoja koskeva rangaistuksen koventamisperuste

Rikollisjoukon määritelmäsäännös vastaa Keskusrikospoliisin käsitystä katujengeistä ja niiden toimintamalleista.

Keskusrikospoliisi on hallituksen esityksen luonnokseen toimitetussa lausunnossa todennut, että luonnoksessa käytetty termi rikollisverkosto voi tosiasiallisesti kuvata myös muunlaisia rikollisverkostoja ja yhteenliittymiä kuin katujengejä. Lausunnossa termiä pidettiin sikäli onnistuneena, että se on laaja-alaisempi ja neutraalimpi kuin termi katujengi. Rikollisverkosto ja sen englanninkielinen vastine *criminal network* on suurelta osin vakiintunut eri maiden viranomaisen terminologiassa ja kuvaa nykyistä järjestäytyneen rikollisuuden toimijakenttää, jossa rikollisryhmät ovat aiempaa monimuotoisempia ja verkostomaisempia. Termi kuvastaa hyvin myös katujengien verkostomaista rakennetta. Lausunnossa pidettiin kuitenkin ongelmana, että termejä rikollisverkosto ja katujengi käytettiin osin synonyymeinä.

Lausuntopalautteen perusteella termi rikollisverkosto on jatkovalmistelussa korvattu termillä rikollisjoukko, joka perustelun mukaan viittaa selkeämmin katujengiin. Yleiskielen merkityksessä rikollisjoukko on kuitenkin sama asia kuin rikollisryhmä ja näitä sanoja myös tosiasiallisesti käytetään toistensa synonyymeinä. Rikollisjoukko ja järjestäytynyt rikollisryhmä muodostaisivat näin ollen sekä rikosoikeudellisen että käsitteellisen hierarkian, jossa rikollisjoukko olisi jossain määrin vähemmän järjestäytynyt ja rakenteeltaan löyhempi rikollisryhmä kuin rikoslaissa tarkoitettu järjestäytynyt rikollisryhmä. Tämä on sinänsä johdonmukaista hallituksen esityksen perusteluiden kanssa, sillä rikollisjoukkoa koskevaa koventamisperustetta sovellettaisiin, jos kaikki järjestäytynyttä rikollisryhmää koskevan koventamisperusteen edellytyksen eivät täyty.

Termin rikollisverkosto vaihtaminen rikollisjoukoksi ei kuitenkaan poista jo aiemmassa lausunnossa todettua ongelmaa, että rikollisjoukko viittaa selvästi laajempaan rikollisten yhteenliittymien kirjoon kuin katujengeihin ja saa katujengeihin viittaavan merkityksensä vasta määritelmäsäännöksestä. Termiä rikollisjoukko voidaan kuitenkin pitää sikäli onnistuneena, että käytännössä esitutkinnassa selvitetään jonkin tietyn henkilökoukon toimintaa jossain tietyssä rikoksessa, ja katujengien löyhästä ja verkostomaisesta rakenteesta johtuu, että kaikki verkostoon kuuluvat henkilöt eivät aktiivisesti osallistu kaikkeen verkoston rikolliseen toimintaan. Rikollisjoukko voidaan nähdä myös rikollisverkoston osana.

Esitutinnan näkökulmasta haasteeksi tulee kuitenkin se, että ehdotettua koventamisperustetta voitaisiin soveltaa kaikkiin rikoksiin, jotka on tehty rikollisjoukon puolesta, hyväksi tai nimissä tai ovat sen toimintakokonaisuuden mukaisia. Lisäksi edellytyksenä on, että yleisten paikkojen järjestystä ja turvallisuutta vaarantavien rikosten tulisi olla olennainen osa toimintakokonaisuutta. Näin ollen esimerkiksi huumausaine- tai petosrikoksia koskevissa esitutkinnoissa tulisi kerätä näyttöä itse rikoksen lisäksi myös siitä, että rikos on rikollisjoukon tietynlaisen toimintakokonaisuuden mukainen. Tämä on todennäköisesti haasteellista, ellei epäilty ole jo aiemmin syyllistynyt rikoksiin muiden samaan joukkoon kuuluvien henkilöiden kanssa. Tämä voi johtaa siihen, että käytännössä koventamisperustetta sovellettaisiin varsin harvoin muihin kuin sellaisiin rikoksiin, joissa on varsin konkreettisesti aiheutettu vaaraan yleisten paikkojen järjestykselle ja turvallisuudelle.

Jo aiemmin esitettyssä lausunnossa Keskusrikospoliisi kiinnitti huomiota myös siihen, että rikollisryhmän toimintakokonaisuuden arviointi on nykyisessä verkostomaisessa toimijaympäristössä haasteellista. Rikollisten yhteenliittymien välillä voi olla yhteistyösuhteita ja työnjakoa, ja erikoistuneita rikollisia palveluita voidaan hankkia yhteenliittymän ulkopuolelta ikään kuin ostopalveluna (crime-as-a-service). Näin ollen voi tulla arvioitavaksi, voiko rikollinen toimintakokonaisuus muodostua yhteistyötä tekevien rikollisten tahojen toiminnasta. Kysymys on olennainen esimerkiksi sellaisissa tapauksissa, joissa rikollisjoukko hyödyntää ulkopuolista tahoa väkivaltarikoksen toteuttamiseen tai muihin tehtäviin, jotka ovat omiaan vaarantamaan yleisten paikkojen järjestystä ja turvallisuutta. Hallituksen esityksen säännöskohtaisesta perustelusta ilmenee, että tällainen ulkopuolisenkin tekemä rikos voitaisiin katsoa tehdyksi osana rikollisjoukon toimintaa. Keskusrikospoliisin tulokannan mukaan ulkopuolisen tahon tekemä rikos, josta oli sovittu tai joka

tehtiin joukon lukuun, voitaisiin siten lukea kuuluvaksi rikollisjoukon toimintakokonaisuuteen.

Erityisen nöyryyttävää tekotapaa koskeva rangaistuksen koventamisperuste

Hallituksen esityksen perusteluista on täsmennetty tavalla, joka huomioi Keskusrikospoliisin aiemmassa lausunnossa esitetyt seikat.

Säännöksen perusteluissa on luonnoksen tavoin tuotu esille, että mikäli rikosta esittävän kuvan levittäminen tapahtuu vasta selvästi kyseisen rikoksen tapahtumisen jälkeen, tekoa ei pidätettäisi ehdotetun koventamisperusteen täyttävänä. Luonnokseen toimituksessa lausunnossa Keskusrikospoliisi kiinnitti kuitenkin huomiota siihen, että nöyryyttävästä teosta kuvattua materiaalia voidaan levittää itse tapahtuman jälkeen niin, että kyse on kuitenkin samasta tekokokonaisuudesta. Tältä osin hallituksen esitykseen on nyt lisätty toteamus siitä, että koventamisperusteen mukaisena tekona ei pidetä materiaalin levittämistä, joka tapahtuu selvästi rikoksen tapahtumisen jälkeen siten, ettei kyse ole enää samasta tekokokonaisuudesta.

Alle rikosvastuukäisen käyttäminen rikoksen tekemiseen

Keskusrikospoliisi pitää perusteltuna ratkaisua, että rikosnimikkeessä termi "alaikäinen" on korvattu termillä "alle rikosvastuukäinen". Edellisen lausunnon tavoin Keskusrikospoliisi haluaa kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että vastaavalla tavalla rikosten tekemiseen voidaan käyttää myös rikosoikeudellisen vastuukärajan täyttäneitä 15–17-vuotiaita lapsia sekä täysi-ikäisiä. Tällöin olennaista on se, että henkilöt saattavat olla alisteisessa asemassa tai heitä on eri tavoin pakotettu rikolliseen toimintaan. Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan voidaan kuitenkin perustellusti katsoa hallituksen esityksessä todetun mukaisesti, että toiminnan moitittavuus kasvaa, mitä nuorempaan henkilöön toiminta kohdistuu.

Timo Kilpeläinen, Keskusrikospoliisin päällikön sijaisena,
apulaispäällikkö

Piia Vuori-Murto, Rikoskomisario

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 17.02.2025 klo 11:44. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Ei liitteitä

Jakelu

Eduskunnan lakivaliokunta

Tiedoksi

Keskusrikospoliisi